

DEDE KORKUT KİTABI VE BEOWULF DESTANINDA YAŞLILIK VE YAŞLANMA

Aging and the Aged in the Book of Dede Korkut and Beowulf

Doç. Dr. Huriye REİS*

ÖZ

Bu makalede *Dede Korkut Kitabı* ve *Beowulf* destanında yaşlılığın yeri ve konumu incelenmektedir. İki ayrı toplumun kurucu destanları olan bu eserlerde, yaşlılığın toplumsal konumlanmayı etkilediği ve yeniden tanımlanma gerektirdiği görülmektedir. Yaşlanan kral veya destan kahramanı yerini genç ve kuvvetli olan savaşçılara veya oğluna bırakmak durumundadır. Öte yandan, destan kültürü aynı zamanda yaşlıyı ve yaşlılığı sosyal yapı içerisinde koruyan bir kültürdür. Yaşlılar tecrübenin verdiği bilgelik ve yol göstericilik yoluyla önemli bir yer edinirler. *Dede Korkut*'ta yaşlılar korunmaya muhtaç olarak konumlanırken, Dede Korkut'un şahsında ve yaşları nedeniyle özel muamele gören anne babaların şahsında yaşlılık bilgelik ve saygınlık sembolü olarak sunulur. *Beowulf* ta baş kahraman Beowulf hem gençliğin güç ve becerisini, hem de yaşlılığın güçsüzlüğünü temsil eder. Hrothgar ise yaşlandığı için krallık ve halkın koruyuculuğu görevlerini bizzat savaşarak yerine getiremeyen ancak halkını korumak için gerekli yardımı sağlamaya çalışan bilge bir kraldır. Bu destanlarda görüldüğü üzere, gençliğin öncelendiği ve değerli olduğu destan kültüründe yaşlılık önlenmesi imkansız olan ve kişiyi daha pasif ve ikincil bir statüye yerleştiren bir durumdur ancak yaşın getirdiği tecrübe ve bilgelik de yeri doldurulamaz değerlerdir. Bu bağlamda destanlar toplumsal konumlanmanın yaşa bağlı olarak yeniden düzenlendiğini gösteren anlatılardır.

Anahtar Kelimeler

Dede Korkut, Beowulf, yaşlılık, destan, destan ve yaşlılık

ABSTRACT

This article examines the place and the status of aging and the aged in the *Book of Dede Korkut* and *Beowulf*. As social recognition and power are consequent to prowess and heroic achievements in epics aging often necessitates a radical re-positioning of the aged. Representation of the aged and aging in these epics suggests that the aged hero experiences an inevitable loss of status and power as a result of aging and is a relatively passive and weak character with a lower status in the epic world. However, epic narrative at the same time recognizes and places the old as wise people dispensing sound advice and guidance. In the *Book of Dede Korkut*, the old constitute a weak category needing protection, but Dede Korkut, the bard, and the aged fathers and mothers inspire respect and recognition because of their age related wisdom. In *Beowulf*, the epic hero Beowulf represents the physical superiority of the youth and the loss of it as a result of aging. Hrothgar is an old king who is no longer able to protect his people because of his old age but is at the same time wise and caring for the same reason. This ambivalence about aging and the aged marks the epic world where survival and heroism are predicated upon the strong youth and where aging necessitates a social re-positioning.

Key Words

The Book of Dede Korkut, Beowulf, aging, epic, old people in epic

Giriş

Bu makalede *Dede Korkut Kitabı* ve *Beowulf* destanlarında yaşlılık konusu işlenmektedir. Amaç *Dede Korkut Kitabı* ve *Beowulf*'ta yaşlılığın kurgulanış şeklini ve yaşlanan bireylerin toplumda yeniden konumlanmasını irdeleyerek destan ve yaşlılık ilişkisini ortaya koymaktır. Bu iki destanın karşılaştırmalı çalışmaları yapılmıştır. (Adil 1990, Tunçdoğan 2009) Ancak destanın yaşlıya ve yaşlı-

lığa bakışı açısından karşılaştırmalı bir inceleme yapılmamıştır. Destanda yaşlılık söyleminin incelenmesi için seçtiğimiz *Dede Korkut Kitabı* ve *Beowulf* destanı Türk ve İngiliz toplumlarının erken dönemlerini ve bu dönemlerde geçerli doğal şartlarla ve insanlarla mücadeleyle dayalı yaşamın öncelendiği savaşçı kültürünü sunmaları bakımından önemli iki kuruluş destanıdır. *Dede Korkut Kitabı* ve *Beowulf* kahramanlık hikaye-

* Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü, huriye@hacettepe.edu.tr

lerinin o toplum değerlerini paylaşan ve bu değerlerin kabulüne katkıda bulunan bir ozan tarafından nakledildiği eserlerdir. *Dede Korkut Kitabı* ve *Beowulf* önce sözlü olarak varlık sürdürmüş ve daha sonra yazıya aktarılmışlardır. Bu bağlamda anlatılan olaylar daha önceki bir döneme aittir ve yazıldığı dönemin kültürüyle harmanlanmıştır. (Ergin 2008:5-10; Chadwick ve Zirmunsky 1969:309). Her iki eser de özgürlük ve toplumsal birliğin devamı için savaşmayı ve savaşçılığı yüceltirler. Alexander'ın belirttiği gibi, destan dünyasında savaşçılar ya savaşıyor ya da ziyafet çekiyorlardır. Sahip oldukları şeyler de zaferlerini kazandıkları veya savaşta elde ettikleri zaferin sembolü olan kılıç, kalkan, altın vb dir. (1973:15) Bu yüzden destan kurgusunun merkezinde genç, güçlü ve toplumun devamı için gereken beceri ve fedakarlığı gösterebilen erkek kahramanlar vardır. Beowulf Hrothgar'a Heorot'u koruyabileceğini anlatırken her şeyden önce kuvvetli olduğunu teyit eden fiziksel yapısı, gençliği ve bileğinin gücüyle kazandığı teke tek döğüş ve mücadelelerini sunan örnekler verir ve fiziksel gücü bağlamında değerlendirilir. (Fisher 1958:174)

Öte yandan, destanlar ölümün varlığını ve insan üzerindeki mutlak gücünü kabul eden anlatılardır. Gençliğe ve kahramanlığa övgü dizen *Dede Korkut* destanındaki her kahramanlık öyküsü hayatın geçici, ölümün mutlak son olduğunu vurgulayan deyişlerle biter. Dede Korkut sazını eline alıp saygıyla kabul gören önemli bir hatırlatmada bulunur:

Hani dediğim bey erenler
Dünya benim diyenler
Ecel aldı yer gizledi
Fani dünya kime kaldı
Gelimli gidimli dünya

Ahir son ucu ölümlü dünya (Ergin 2008:203)

Benzer şekilde, *Beowulf*'ta, ölüm, en güçlü savaşçının bile önleyemeyeceği bir sondur. (Alexander 1973: 82) Şair mutlak olan gerçeğin "bir gün son gelecek, zayıf vücut çoküp vakti gelince göçecek" olduğunu vurgular. (Alexander 1973:106) Yine de gereken her durumda hayatını riske atan ve ölüme meydan okuyan destan kahramanı için belki de tek korkulası durum yaşlılıktır. Hrothgar halkını korumak için artık yaşlı olan kral adına savaşan Beowulf'a gençliğin verdiği güvenle kibre kapılıp hayatın hep böyle devam edeceğine inanmaması gerektiğini öğütler. Hem ölüm vardır tüm dünya nimetlerini boşa çıkaran, hem de yaşlanınca insan artık gücü yetmez olduğu için aciz ve zavallı duruma düşer. (Alexander 1973:105-107) Dolayısıyla, yaşlılık sadece kahramanı ölüme yaklaştırdığı için değil aynı zamanda kişinin onurunu koruma şansını elinden aldığı için ürkütücüdür. Oysa destan kahramanı için "onursuz yaşamaktansa ölüm yeğdir." (Alexander 1973: 142)

Destanlarda gençlik ve yaşlılık fiziksel güç açısından ve bu güç farkının getirdiği toplumsal etkinlik yönünden birbirinden keskin çizgilerle ayrılan iki farklı yaş grubudur. Destan, karakterleri yaşlarına göre konumlandıran yapısıyla bize destan toplumunun değerleriyle bağlantılı inceleme yapma imkanı da sağlar. Bu bakımdan destanlar gençlik ve yaşlılık gibi doğal olan ancak kültürel ve yapısal etmenlerin şekillendirdiği olguların incelenmesi için zengin kurgusal ortamlardır. Aslında destan kültürü kahramanlığı ve fiziksel güce dayalı başarıyı önceleyen yönüyle gençliği anlatan ve gençliği yücelten bir kültürdür de denilebilir. Büyük İskender gibi uzun süre destan kahramanı olarak kalan destan kişilerinin olağanüstü bir gençlik ve güce sahip olmaları gerekir.(Sa-

yers 1969: 315) Öte yandan, yaşlıların da gençlerin ataları olmaları ve yaşanmışlıkları aktaracak deneyimleri olması bakımından destanda ayrı bir yerleri vardır. Bu durum, destan kurgusunun gençliği önceleyerek yaşlılığa tercih etmesini ve yaşlılığı bir kayıp veya zayıflık olarak temsil etme eğilimini sınırlar.

Yaşlılığın Toplumsal Değeri ve Destan

Yaşlılar ve yaşlılığa özgü özdeğer ve toplumsal konum kültürel değişim ve değerlerle doğru orantılıdır. Hendricks ve Leedham'ın belirttiği gibi, yaşlılığın değeri ve toplumdaki rolü toplumda hangi değerlerin öncelendiğiyle bağlantılıdır. Gençlik ve aktiflik gibi değerlerin önemli olduğu toplumlarda yaşlılık değer kaybeder; öte yandan tecrübe, bilgelik ve anlayışın ön planda olduğu kültürlerde yaşlılık değer kazanır. Bir başka deyişle, yaşlılığa bakış yapısal ve kültürel faktörlerin ortak etkileşimleri sonucu oluşan bir durumdur. (1989: 9) Edebiyatta yaşlılıkla ilgili yansımalar genellikle bu konudaki iki temel görüş çerçevesinde oluşmuştur:

Yaşlılık bir yandan kişinin fiziksel ve mental çöküntüye uğradığı, olumsuz özellikler geliştirerek acı çektiği, sıkıntılı bir dönemdir, öte yandan bilgelik ve olgunluğa ulaşılarak kişinin olumsuz eğilimlerden kurtulduğu ve başkalarına akıl vereceği ve manevi hayatını güçlendireceği bir dönemdir. (Shahar 1997: 4)

Gençlik ve yaşlılığı hem fiziksel görünüm ve güç bakımından hem de toplumsal yaşamdaki rolleri açısından karşılaştırması bakımından Yusuf Has Hacıp'in görüşleri konuya ışık tutar niteliktedir. Yusuf Has Hacıp'e göre yaşlılık her şeyden önce gençliğin yitimi olduğundan hayıflanılacak bir durumdur. Eserde, yaşlanan anlatıcının gençlikteki erguvan kırmızısı yüzü safran rengi-

ne dönmüştür; gençliğinde dolgun olan yüzü ihtiyarlıkta zayıflamış, taze çiçek gibi olan bedeni yıpranmış, düz ve dik olan vücudu yaşlanınca yay gibi eğrilmiştir. (1985: 468) Ancak daha önemlisi anlatıcının gençliğinin kuvvet ve enerjisini yanlış kullanmış olduğu ve gençliğin tadının sonsuz olacağına inanmış olmasıdır. (1985: 469) Oysa gençlik geçicidir ve ona aldanarak geçirilen hayat boşuna harcanmış bir hayattır (1985: 470) Sonuç olarak, ne kadar uzun yaşanırsa yaşansın dünya fanidir ve esas olan "gençlik elden çıkarılıp, ihtiyarlığa gelince" günahlarının sayısının çok olmamasıdır. (1985: 470-71) Yusuf Has Hacıp'in yaşlılığın getirdiği bedensel değişiklik ve güçsüzlükleri aslında gençliğin verdiği geçici sonsuz güç ve sağlamlık düşüncesinin yersizliğini anlatmak ve insanları onun büyümesine kapılmaktan alıkoymak amacıyla yazdığı açıktır. Sonsuz olmayan bir ömür süren insan için yaşlılık kısmen de olsa gençlikte yapılan hataların ve eksik kalan dini görevlerin telafi edilmesi gereken bir dönemdir. Yukarıda belirtildiği üzere *Kutadgu Bilig* yaşlılık dönemini hayatın gerçek öneminin kavrandığı ve gençliğin verdiği umursamazlık, hoyratlık ve kibirlilik gibi kötü tutumlardan özgür kalınan bir dönem olarak sunar. Yaşlı beden eskisi gibi güzel ve güçlü değildir ama yaşlı kişi daha akıllı ve hayata dair doğruları daha iyi görebilen bir kişidir. *Kutadgu Bilig*'te görülen bu ikilik genel olarak yaşlılığa bakışı tanımlayan bir durumdur. Aristo gibi düşünürler de insan ömrünün doğum, büyüme ve ölümlle karakterize bir organik yapı olduğunu bildirirler. İnsan ömrü bu açıdan "tırmanma ve inişten" başka bir şey değildir. (Burrow 1986: 5-6) Ortaçağ'da insanlar yaşlarına göre gruplanıyor ve "yaşlı birey" olup olmadıkları belirlenerek yaş gruplarına göre

görevler üstlenmeleri sağlanıyordu. Bu bağlamda yaşlılar, toplumun aktif yapısından soyutlanan, kenarda durması gereken kişilerdi. (Shahar 1997:2) Yaşlı bir adamın fiziksel gücünün olmayışı onu kadın, çocuk ve sakatlar gibi başkalarının desteğine muhtaç gruplarla ilişkilendiriyordu. Bu bağlamda yaşlılar güç merkezinden uzak bir konumdaydı. (Shahar 1997:2-3)

Öte yandan, yaşlılık yaşamın en tehlikeli dönemi olan gençlikten bir kurtuluş olarak da görülmekteydi. Bazı yazarlara göre yaşlılar geleneğin temsilcileri ve bilgelik abidesi olarak saygı görmesi gereken önemli bireylerdi. (Shahar 1997:10) Yaşlılığın getirdiği zayıflıklarla mücadele edebilmenin en iyi yolu da akla ve ahlaka uygun bir yaşam sürüp olumlu özellikler geliştirmeye çalışmak olarak görülmekteydi. (Shahar 1997:72; Johnson 1998) Nitekim, yaşlılık bilgeliği ve tecrübesiyle gençlikten daha iyi bir dönem olabilir. İbni Sina'ya göre yaşlanan kişide bir çok olumsuz eğilim kaybolur. (Goodich 1989:146). Sofokles'in yaşlılığı özgürlük olarak tanımladığı bildirilmektedir, çünkü yaşlanan kişi bedensel isteklerden kurtularak ahlaki değerleri geliştirme şansını elde eder. (Goodich 1989:147)

Dede Korkut Kitabı ve Beowulf'ta Yaşlılık

Hayatın geçici olduğu ve bedeninin ölümlü olduğu algısı destan kurgusunun da belirgin özelliklerindedir. *Dede Korkut Kitabı* Dede Korkut'un hikaye sonlarındaki değişlerinin vurguladığı gibi ölüm farkındalığıyla çerçevesiz bir destandır. Asıl olan ölümdür. Gençliğe ve gençliğin getirdiği güç ve zafer duygusuna güvenmek için fazla bir neden yoktur. Benzer nedenlerle, destan kültürünün temelinde fiziksel olarak

güçlü olma, iyi yüzme, iyi güreşme, iyi kılıç kullanma, iyi savaşma gibi destan yaşamının gerektirdiği eylem ve işleri yapabilecek özellikleri taşıyan gençlik, fiziksel güç ve beceri vardır. Bu bakımdan yaşlılık özellikle gençlikteki fiziksel gücü ve enerjiyi kaybetmek olarak görüldüğü durumda yaşlıların toplumdaki yeri ve önemini yakından ilgilendiren bir durumdur. Yaşlanan ve güçten düşen savaşçıların aktif destan yaşamına katılımı ya çok kısıtlıdır ya da tamamen ortadan kalkmıştır. *İlyada*'da Nestor yaşı yüzünden artık güreş tutamaz, döğüşemez duruma gelmiştir örneğin. Anglo-Saxonlara göre yaşlılar yavaş hareket eden ve zihinsel olarak zayıf olan karakterlerdir ancak tecrübeye dayalı bilgelik avantajları vardır. (Rothaus 106) Benzer bir durum, savaşamayacak kadar güçsüz düşen yaşlıları dışlayan şövalyelik geleneği için de geçerlidir. (Classen 36)

Ancak destanların yaşlıları tamamen ötekileştirmede de bir gerçektir. *Dede Korkut Kitabı* ve *Beowulf'ta* gözlemlendiği üzere, destan kültürü yaşlılığın getirdiği güç ve etki kaybını temalaştırır ancak aynı zamanda yaşlılığın bilgi ve görgü kaynağı olarak zenginliğini ve önemini de vurgular. *Dede Korkut Kitabı*'nda, Dede Korkut Oğuzların ozanı olarak en yaşlı sıfatını taşır. Dede Korkut Oğuzların dedesi, onların atasıdır. Mukaddime kısmında belirtildiği üzere, herkesten çok yaşamış ve herkesten çok bilen kişidir. Aynı zamanda halkın yol göstericisidir. Toplum içindeki vazgeçilmez yeri isim vericiliğiyle, sorunlara çözüm buluşuyla ve olağanüstü güçleriyle teyit edilmektedir. (Ergin 2008: 15) *Dede Korkut*'taki bu yaşlı ozan geleneksel bilgi ve tecrübenin en önemli kaynağı olarak yaşlılığın olumlu konumlanmasına bir örnektir. Bu bağlamda yaşlı bilge "saygı ideolojisinin" bir temsilcisidir. ((Bagnell

and Soper 1989: 7) Ancak konumundan da anlaşılacağı gibi, yaşlı bilge destan yaşamının gerektirdiği kahramanlık ve fiziksel güç yarışında yer almaz; destan olaylarını nakleder ve bu olaylarla ilgili öğütler verir.

Destan kişilerinin yaşları çerçevesinde yapabildikleri veya yapamadıkları onları konumlandırır ve toplumdaki yerlerini belirler. Aslında, *Dede Korkut* destanı bize aynı zamanda çok iyi organize olmuş bir toplum sunar. İlhan Başgöz'ün belirttiği gibi, bu sosyal yapı tesadüflere ve kararsızlıklara yer bırakmayan bir yapıdır. (1998: 27) Bir başka deyişle, destan kişilerinin yaşlarıyla orantılı sosyal konumları geçerli toplum yapısının desteklediği konumlardır. Örneğin, Başgöz'ün de belirttiği gibi, *Dede Korkut*'ta sosyal konumu belirleyen epitetler arasında yaşla ilgili epitetler vardır. (1998:29) Kahramanların yaşları isimleriyle anılır durumdadır: Aruz Koca, Kazlık Koca , Kanglı Koca gibi (Ergin 2008: 125). Analar "ak bürçekli" babalar "ak sakallı"dır. Gençler ise daha çok kuvvet ve beceri gerektiren eylemleriyle tanımlanırlar ve isimlerini de güç kuvvet gösteren bir başarıdan sonra hak ederek alırlar. Savaş alanına giren beylerin adları önce en yaşlının adı söylenerek sayılır. Baş otağda oturma yerleri veya kimin önce selamlanacağı konularında da yaş öncelik tanıyan bir vasıftır. Ancak kahramanlık yaşın önüne geçebilir ve genç yiğitler yaşlı babalarından önce rağbet görebilirler: Han kızar ve der ki: "mere kavat oğlu kavatlar ata durur iken oğulun elini mi öperler?! benim oğlum kan mı döktü, baş mı kesti?" (Ergin 2008: 61)

Dede Korkut gibi destan yaşamına odaklı anlatıların yaşlılar açısından en önemli özelliği yaşlıların bilgelik ve önemlerinin vurgulanmasına rağmen aktif yaşamın öznesi değil nesnesi ko-

numunda olmalarıdır. Bu bakımdan yaşlıların savaşla ilgili katkıları ancak yiğitliğin tanımında olumlu davranış belirleyicileri olarak rol almaları yoluyla olur. Yaşlılar kendileri bu faaliyetlere aktif olarak katılamazlar ancak bir gencin iyi bir yiğit olup olmadığı konusunda fikir verirler. Salur Kazan'ın evinin yağmalandığı destanda Kara Göne oğlu Kara Budak "Oğuz'un ak sakallı ihtiyarlarının" görünce takdir ettiği bir yiğittir. (Ergin 2008: 53)

Ayrıca, *Dede Korkut*'ta yaşlılar fiziksel güçsüzlüklerinden dolayı rakip sayılmayan ve korunmada öncelikli kişiler olarak sunulurlar. Yaşlılara yapılan zulüm ve kötü muamele yiğitliğe yakışmaz. Genç ve yaşlının yan yana konulduğu durumda yaşlı kişi yaşlılığından dolayı iyi muameleye hak kazanır. Bohaç Han'a iftira atanlar onu "ak sakallı ihtiyarın ağzına sövdü, ak bürçekli kadının sütünü çekti" diye kabul edilemez davranışlar sergileyen sözde bir yiğit olarak tanımlarlar. Bohaç Han'ın yaşlılara layık gördüğü iddia edilen muamele "böyle görülmemiş şey" lerdendir. (Ergin 2008:26- 27) Yiğitlik ve savaşçılıkta iyi olan genç oğul doğal olarak üstündür. Bohaç'ın babası yaşlı bir insan olarak onunla dövüşmeyi göze alamaz, onun yerine oğlunu kandırarak öldürmeye çalışır. Nitekim bir oğulun babasının gurur duyacağı şeyler arasında da destan yaşamının öncelediği faaliyetler vardır: at binmek, kılıç kuşanmak, av avlamak gibi. (Ergin 2008: 28)

Aslında, destanın genç olanı öncelemesi ve yüceltmesi sadece fiziksel güç bağlamında değildir. Genç oğul, buna bağlı olarak aynı zamanda sosyal bir sorumluluk yüklenmek durumundadır. Yaşlı baba ve annenin koruyucu ve kollayıcısıdır. *Beowulf*'ta savaşçıların krallarına karşı olan sorumlulukları gibi,

Dede Korkut'ta kahraman oğul anne ve babasını koruyup kollamak, düşman elinden kurtarmakla yükümlüdür. Basat da babasını Tepegöz'den kurtarmak için savaşı. Amacı hem annesine hem de babasına yönelik saldırıyı telafi etmek, onlara yapılan haksızlığı gidermektir. Tepegöz'le olan diyalogu tamamen bu bağlamda gelişir: "Bre kavat ak sakallı babamı ağlatmışsın/İhtiyarcık ak bürçekli anamı sızlatmışsın" diye meydan okur. (Ergin 2008:161) Tepegöz de benzer şekilde işlediği suçlar içinde "Ak sakallı yaşlıları çok ağlatmışım/Ak sakallının bedduası tutmuş olacak gözüm seni/ Ak bürçekli ihtiyarcıkları çok ağlatmışım/Gözünün yaşı tutmuş olacak seni" (Ergin 2008:162) diyerek yaşlılara yaptığı kötü muamelenin genç biri tarafından kendisine ödettilirilmesi hayıflanır. Burada yaşlılar zulme uğrayan ancak zulme karşı duracak güçleri olmadığı için beddua eden veya ağlayan, korunup kollanmaya muhtaç kişilerdir. Yetiştirdikleri çocuklar ise onların yaşlılığının garantisidir. Böyle bir oğulun babası tutsak edildiğinde onu düşman elinden kurtarma görevi vardır: Bohaç Han babasını "Akli kaçmış, şuuru yitmiş, ihtiyar babam" diye tanımlar ve onu düşman elinde bırakmaması gerektiğini vurgular:"Bırakmam yok kırk namerde"(Ergin 2008:36)

Yaşa göre konumlanma *Dede Korkut*'ta anne ve babaların çocuklarıyla ilişkilerinde açık bir şekilde gözlenebilen bir durumdur. Oğullar anne ve babalarını saymak ve onları koruyup kollamakla yükümlüdürler.1 Destan yaşamı bağlamında genç yaşlı ilişkisini ve yaşlılığın toplumdaki yerini en iyi yansıtan baba oğul ilişkisidir denilebilir. Baba oğul konuşmaları aslında *Dede Korkut* destanlarında oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu konuşmalar genellikle baba veya

oğulun hayatı veya yurdu tehlike altında olduğunda babanın veya oğlunun birbirlerine karşı sorumluluklarını ve birbirlerinden beklentilerini dile getirdikleri konuşmalardır. Yukarıda da değinildiği gibi, bir babanın oğlu için savaşa hazır olması rastlanılan bir durum olmakla birlikte oğlunun yaşlanan babasının yerini alması ve kahramanlığıyla babasına hizmet etmesi daha tercih edilen bir durumdur. Uruz'un babası Kazan'a dediği gibi, baba ve oğul birbirleri için vardır ve birbirlerinin adını ve şanını yaşatırlar: "Baba oğul kazanır ad için/Oğul da kılıç kuşanır baba gayreti için/Benim de başım kurban olsun senin için" (Ergin 2008:96)

Destan epitetlerinin kişilerin özelliklerini vurguladığı görüşünü benimsersek, anne ve babaların epitetlerinin onların sosyal yapı içindeki yerini yaşlarına bağlantılayarak önelediğini düşünebiliriz. Bamsı Beyrek "ak sakallı" babasına "ak sakallı aziz baba" diye hitap eder. (Ergin 2008: 64) Salur Kazanın Evinin Yağmalandığı destanda Kanglı Koca oğluna "Ak sakallı babamı ihtiyarcık olmuş anamı ağlatma" diye yalvarır. (Ergin 2008: 126) Fakat yiğitlik yapıp ün kazanmak genç oğulun görevidir, anne babasını ikna etmesi bunu dile getirmesiyle mümkün olur ve oğul Kan Turalı "babasının anasının ellerini" öper ve yola koyulur. (Ergin 2008:127)

Yaşlıların gençlerin eğitiminde, topluma uygun ve yararlı insanlar olmalarında oynadığı rolü de baba oğul ilişkisi bağlamında düşünmek mümkündür. Ashında bu görevi yerine getirmeyen yaşlı kişi eleştiri alır. Kendisine baktıkça morali bozulup ağlayan babasına Kazan beyin oğlu Uruz şöyle çıkışır: "A bey baba/Deve kadar büyümüşsün yavrusu kadar aklın yok/Tepe kadar büyümüşsün darı kadar beynin yok hüneri oğul

babadan mı görür öğrenir, yoksa babalar oğuldan mı öğrenir, ne zaman sen beni alıp kafir hudut boyuna çıkardın, kılıç çalıp baş kestir, ben senden ne gördüm ne öğreneyim?” (Ergin 2008:93) Aynı hikayede, baba oğul ilişkisi babanın yaşıyla edindiği tecrübe ve bilginin oğulun gençliğinin verdiği enerji ve ataklıkla kıyaslanır. Baba Kazan Bey oğlunun türlü kahramanlıkları karşısında kendi yerini şöyle belli eder: “Oğul oğul ay oğul/Benim ünümü an al, sözümü dinle”. (Ergin 2008:96) Henüz çok genç ve düşmanı konusunda bilgisiz olan oğluna “kılıç çalıp baş kestiğimi gör de öğren/kara başına düşünce lazım olur” (Ergin 2008: 96) diye öğütte bulunur. Oğlu da yapacağı kahramanlığı babası için yapacağını vurgular: “Oğul da kılıç kuşanır baba gayreti için/benim de başım kurban olsun senin için” (Ergin 2008: 96) Babası oğlunun görüp öğrenmesinde ısrar eder: “Benim savaştığımı benim dövüştüğümü/benim çekiştığımı benim kılıçlaştığımı/Gör de öğren ve hem bizim için pusuya yat oğul” (Ergin 2008:97). Uruz babasının sözünü kırmaz, çekilip geri döner, çünkü “o zamanda oğul baba sözünü iki eylemezdi, iki eylese o oğlanı kabul eylemezlerdi.” (Ergin 2008:97)

Yaşa bağlı hiyerarşi aynı şekilde bir babanın oğul için ölmesini oğulun kabul edemeyeceği bir davranış olarak tanımlar. Uruz, kendisini tutsak gören ve kurtarmak için canını tehlikeye atacak olan babasına, “Oğul için baba ölmek ayıp olur” diye karşı çıkar. (Ergin 2008:105) Buna karşın babanın şanı ve yiğitliği oğlu tarafından devam ettirilebilir. Attan düşerek ayağını kırdığı için güçten düşen Begil yardım için oğlunu Kazan Bey’e göndermek ister. Oğlu gidip “ak sakallı babam darda” mesajını iletcektir. (Ergin 2008: 171). Ancak Begil’in oğlu babasını çok gururlandıran bir tep-

ki verir. Genç ve sağlıklı oğlu olarak babasının yurdunu ve varlığını korumayı üstlenir:

Baba ne söylüyorsun ne diyorsun
Bağrım ile yüreğimi ne dağlıyorsun
.....

Altındaki al aygırı bana ver
Kan terletip koşturayım senin için
Yapısı sağlam demir giyimini bana ver
Yen yakalar diktireyim senin için
Kara çelik öz kılıcını bana ver
Birdenbire başlar keseyim senin için
(Ergin 2008: 171-172)

şeklinde babasının liderlik ve savaşçılık özelliklerini devam ettirebileceğini söyler. “Kafirin elinden babasını çekip aldı” veya “Ak sakallı babanı ihtiyarcık ananı ağlatma” şeklindeki tekrarlar iki kuşak arasındaki ilişkinin yaş çerçevesinde nasıl tanımlandığına işaret eder. Dede Korkut’un dediği gibi “Evvel ahir uzun yaşın ucu ölüm” (Ergin 2008:189) ancak destan kültürü yaşlılığa erişmiş insanların ölümle kavuşmasının mümkün olduğunca doğal yollardan olmasına çaba sarfeder.

Dede Korkut’ta gözlemlenen bir başka yaşlılık durumu ise yaşlılığın aslında verimsizlik dönemi olmasıdır. Yaşlılık kendini yenileyemeyen, aciz ve kısır bir dönemdir. Kazan Bey yaşlılıkta yeni bir başlangıç yapmanın, yeni bir aile kurmanın imkansız ve zamansız bir çaba olduğunu oğluna savunurken bu söylemi kullanır. İhtiyarlayan dağlarda ot bitmez, ihtiyarlayan sular coşup akmaz, yaşlı develer yavrulamaz, yaşlı atlar tay vermez. Aynı şekilde yaşlanan insan için pek çok şey bitmiştir, yaşamı devam ettiremezler, kendilerine oğul yetiştiremezler: “Er yiğitler ihtiyarlasa oğlu olmaz/Baban yaşlı anan yaşlı/Senden daha iyi Kadir bize oğul vermez” (Ergin 2008: 107). Bu yüzden ellerinde olanı

kollama ve koruma eğilimleri baskındır. *Dede Korkut*'ta yaşlanınca güçten düşmek ve yaşam konumunu değiştirmek zorunda kalmak aynı zamanda doğal bir süreçtir. İhtiyar ama kuvvetli ve heybetli olmak ise takdir toplayan olağanüstü bir durumdur. Nitekim Deli Dumrul ihtiyar olmasına rağmen onun ellerini tutmaz, vücudunu buz yapan Azrail karşısındaki şaşkınlığı bundan dolayıdır. Azrail "sakalcığı akça...gözceğizi fersiz" tipik bir ihtiyardır görünüşte. Yaşlılığı sonucu kara saçına ak düşmüş, gözlerinin ferî sönmüştür amda yine de heybetli ve kudretlidir:

Bre ne heybetli ihtiyarsın

....

Bre sakalcığı akça ihtiyar

Gözceğizi fersiz ihtiyar

Bre ne heybetli ihtiyarsın söyle bana (Ergin 2008:114)

Azrail'in açıklaması destan kurgusu içinde yaşlıların yerinin nasıl bir değişime uğrayarak güçlendiğine de bir örnektir. Azrail fersiz gözlerinin ve ak sakalının zayıfık ve güçsüzlüğün değil tersine tecrübe ve gücünün sembolü olduğunu anlatır Deli Dumrul'a:

Gözümüz fersiz olduğunu ne beğenmiyorsun

Gözü güzel kızların gelinlerin canını çok almışım

Sakalımın ağardığını ne beğenmiyorsun

Ak sakallı kara sakallı yiğitlerin canını çok almışım

Sakalımın ağarmasının manası budur (Ergin 2008: 115)

Yaşlılık destan kurgusunda önemli bir yeri olan düşmanın yakınlarına zarar vererek ondan intikam alma veya kadınlarını ona düşman nesiller yetiştirmede kullanarak düşmanı aşağılama

uygulamalarına da yansır. Esir alınan kadının çocuk doğuramayacak kadar yaşlı olması onun bu dinamiklerin dışında değerlendirilmesini gerektirir. İhtiyar ana hem korunup kollanacak bir yaşlıdır --ve bu bağlamda düşmanın da affetmesi gereken biridir-- hem de kadın olarak düşmanın öc almakta kullanacağı biridir. Salur Kazan destanında kahramanın annesinin yaşı onun savaş ganimeti olarak kullanılmasını ve pazarlık konusu edilmesini engeller. Nitekim Kazan Bey düşmanından sadece "ihtiyarcık ananı ver bana" diye talepte bulunur. (Ergin 2008:51) Düşmanın cevabı onur kırıcıdır: "ihtiyarcık ananı getirmisiz/Bizimdir" der ve onu evlendirip çocuklarını Kazan Bey'e düşman yetiştireceğini iddia eder. Kazan Bey ise düşmanını yaşlı anasının bu tür intikam tarzına uygun olmadığına iknaya çalıştığı cevabında bize destan toplumunda yaşlı kadının konumu konusunda da görüş verir. Kazan Bey'in düşmanı yaşlı kadından çocuk sahibi olmayı düşündüğü için akılsız olarak tanımlanır ve yaşlı ananın "oğul vermez" olduğu yaşlanınca onun gibi verimsiz olan doğa ile kıyaslanarak aktarılır:

Bre dini yok akılsız kafır/Aklı yok derneksiz kafır

Karşı yatan karlı kara dağlar ihtiyarlamıştır ot bitmez

Kanlı kanlı ırmakları ihtiyarlamıştır suyu gelmez

Yiğit yiğit atlar ihtiyarlamıştır tay vermez

Kızıl kızıl develer ihtiyarlamıştır yavru vermez

Bre kafır Kazan'ın anası ihtiyarlamıştır oğul vermez (Ergin 2008: 52)

Yaşlı kadının intikam amaçlı kullanılması hem yersizdir bu bağlamda hem de "densizliktir". Ancak Kazan Bey'in

düşmanına teklifi yaşlı anasının düşmanı için yapamayacağı şeyi düşmanın genç kızının yapabileceğini yönündedir. Kadınlar üzerinden yapılan bu karşılıklı güç gösterisi aynı zamanda toplumda kadının da yaşına göre konumlandırıldığı ve sembolik anlam kazandığının bir göstergesidir.

Yaşlı ve genç farkı ve yaşam beklentilerindeki farklılık destan içinde önemli yeri olan dualarda da kendini gösterir. Yukarıda da değinildiği gibi, yaşlı anne ve baba dualarda yerini “ak sakallı baba ve ak bürçekli ana” olarak alır. Dede Korkut kahramanının yaşlı anne ve babasına “yeri cennet olsun” diye dua ederken, genç kahramana aktif yaşamının gerektirdiği uğraşlarda kolaylık ve başarı diler, yaşama ve savaşa dair iyi dileklerde bulunur:

Yerli kara dağların yıkılmasın
Gölgeli büyük ağacın kesilmesin
Taşkın akan güzel suyun kurumasın
Kanatlarının uçları kırılmasın
Koşar iken ak boz atın sendelemesin
Vuruşunca kara çelik öz kılıcın çenilmesin.
Dürtüşürken alaca mızrağın ufanmasın (Ergin 2008:36)

Yaşlılık *Beowulf*'ta daha çok kahramanlık ve halkın birliği ve güveni için savaşmayla yakından ilişkilidir, *Beowulf* kabileler arası savaşlar ve bu savaşların yol açtığı kayıplara ve acılara yer veren bir destan olmasına rağmen ana izleğini *Beowulf*'un sarayı bir canavarın tehdidinde olan Danimarka kralı Hrothgar'a yardım etmek için Danimarka'ya giderek önce canavar Grendel'i sonra da Grendel'in annesini öldürmesini de içeren öyküsü oluşturur. Aslında bu eser *Beowulf* karakterini hem genç hem de

yaşlı iken izleme imkanı sağlayacak bir şekilde kurgulanmıştır. Bu bakımdan destanın merkezinde olan kahramanlık ve gençlik ilişkisini iki farklı şekilde görmemize imkan sağlar. Destanın başında zor durumdaki yaşlı kral Hrothgar'a yardıma giden ve onun düşmanlarını yenen Beowulf, destanın sonunda Hrothgar gibi yaşlı bir kraldır. Beowulf'un gençliği kuvvetiyle eş tutulabilecek bir durumdur. On iki yıldır Danimarka kralı Hrothgar ve sadık savaşçıların baş edemediği Grendel'i Beowulf hiç kimsenin yardımı olmaksızın ve silahsız olarak safi fiziksel gücüyle kolunu kopararak öldürür. Aslında Beowulf eski bir borcu ödemek amacıyla artık yaşlı ve güçsüz olan Hrothgar'a yardım etmek üzere gelmiştir Danimarka'ya. Hrothgar, Rothauser'in de belirttiği gibi, Danimarka'nın yaşlı kralı olarak sarayında pasif ve mutsuz bir şekilde yaşayan ve kendisine ve milletine yardım edecek bir kahraman bekleyen biridir. (2007:104) Öte yandan, Hrothgar'ın yaşlılığa bağlı yetersizliği onu kötü ve istenmeyen bir kral yapmaz. Aksine yaşlılığın doğal bir süreç olduğu ve bu durumda kralın elinden gelen bir şey olmadığı belli ki halkın ve savaşçıların da kabullendiği acı bir gerçektir. Hrothgar metinde “yaşlı ve bilge” kral olarak tanımlanır. Bu epitet destan boyunca Hrothgar için kullanılan bir epitetdir. Hrothgar yaşlı kral olarak toplumda geçerli olduğunu düşündüğümüz yaşlıya saygı ve sevgiden yararlanır. Hrothgar da kendi öz tanımında Danimarka'yı uzun bir süredir yönettiğini ve Grendel'in gelişine kadar başarılı bir şekilde halkını tehlikelerden koruduğunu anlatır. (Alexander 1973: 106-107)

İdeal kralın halkını ve toprağını istilalardan koruma görevi yanında onları barış zamanında ödüllendirmek ve

onlara mal mülk vermek sorumlulukları olduğunu düşündüğümüzde, Hrothgar krallık görevini bu yönüyle başarıyla yürütebilen bir liderdir. Halkını tehdit eden düşmanı yenmesi yaşlı olduğu için mümkün değildir ancak halkına ve savaşçılara karşı cömertliği ve sevgisi hala mevcuttur ve bu durum halkının ona saygısını arttırmaktadır. Nitekim, halkını Grendel'dan ve Grendel'in annesinden kurtaran Beowulf'a cömertçe bağışta bulunur ve ona en değerli hediyeleri verir. (Alexander 1973:88-89) Ayrıca, artık yaşlı olduğu ve kendi savaşçıları da Grendel'a karşı yetersiz kaldığı için genç ve güçlü bir savaşçı olan Beowulf'tan yardım alarak halkı için gerekli olanı yapar. Yukarıda da değinildiği gibi, krallığın cömertliği ve iyiliğiyle Beowulf gibi dostlar kazanması da krallığın gerektirdiklerindedir. Bu bağlamda yaşlılığın önemi kralı kötü bir kral yapmasında değil yaşlı kralın görevlerinde yaptığı değişiklikte aranmalıdır. *Beowulf*'ta yaşlılık, Carruthers'in belirttiği gibi, beraberinde getirdiği bilgelikle telafi edilir. (1994:26) Ancak yaşlanan kral bilge bir kral olmasına rağmen fiziksel olarak güçlü değildir (McFadden 2000: 635). Bu yüzden genç, çevik, atak ve cesur olan genç savaşçıların desteğine muhtaçtır ve yaşlılığın getirdiği bir karamsarlık ve nostalji içindedir. (Rothauser 2007: 117) Hrothgar'ın dile getirdiği gibi, yaşlılık "korkutucu çirkin yaşlılık"tır. (Alexander 1973:106) Çünkü genç savaşçıyı bekleyen ve sağ kaldığı takdirde kaçınılmaz olarak karşısına çıkan yaşlılık, "esasinda yararlı savaş ve düşünce etkinliğinden yaşlılığın getirdiği marjinalliğe" düşmektir. (Rothauser 2007:120) Hrothgar yaşlılık sonucu, Grendel'in on iki yıldır devam eden saldırılarına karşı koyamayan, "aşağılanmış, çok acı çekmiş" bir kraldır. (Alexander 1973: 66)

Ancak Beowulf'un simgelediği yaşlılık Hrothgar'ınkinden biraz farklıdır. Beowulf'un kahramanlık hayatı gençlik ve yaşlılık olarak bölündüğünde, Beowulf'un yaşlılığın getirdiği güç kaybına rağmen aktif lider rolünden vazgeçmediği görülür. Beowulf destanda sadece Hrothgar'ın yardımına koşan ve onu muhtemelen ömür boyu sürecek derdinden kurtaran genç savaşçı değildir. Gençliğinin gücü ve becerisi, Hrothgar'a yardım etme düşüncesi kendi ulusunun yaşlıları ve meclisi tarafından desteklenmiş bir savaşçıdır. Beowulf Hrothgar'a hitabında sadece fiziksel gücünü sunmaz aynı zamanda bu gücün ülkenin yaşlıları ve ileri gelenleri tarafından da onandığını belirtir. Gelip yardım etme kararına büyüklerim de destek verdi çünkü hepsi de benim müthiş gücümü yakından tanıyorlardı diye anlatır. (Alexander 1973:64) Beowulf'un Hrothgar ve adamlarına hitaben yaptığı konuşmasında anlattığı destansı başarıları yaşlı ve genç savaşçılar arasındaki farkları da ön plana çıkarır. Detaylarını verdiği zaferleri onun girdiği her mücadeleyi tek başına kazanacak kadar kuvvetli, iyi yüzücü, iyi kılıç kullanan ve iyi savaşan bir kahraman olduğunu ortaya koyar. Nitekim Grendel'la olan mücadelesinde bu canavarın kolunu kopararak ölümüne sebep olacak kadar kuvvetli olduğunu ortaya koyar; bunun bir tesadüf olmadığını da Grendel'in annesiyle olan tek mücadelesinden galip gelerek gösterir. Bu bağlamda, Beowulf gösterdiği kahramanlıklarla destan yaşamında gençliğin ne kadar önemli olduğunu gösteren bir semboldür aslında. Hrothgar'ın genç bir kralken neler yapabildiğinin bir göstergesidir. Öte yandan, Hrothgar'ın ve daha sonra da Beowulf'un adamlarının genç olmalarına rağmen krallarını koruyamamalarından anlaşıldığı üzere gençlik

tabii ki mutlaka kahramanlık anlamına gelmemektedir.

Yaşına rağmen ejderhayla savaşan ancak artık yaşlı olduğu için düşmanını sadık savaşçısının yardımı sayesinde öldürebilen Beowulf yaşlılığın kahramanın toplumsal statüsünde yarattığı önemli değişikliğe örnek teşkil eder. Ejderhayla savaşarak halkını korumaya çalışan yaşlı Beowulf bu savaş sonunda “üzüntülü yaşlı adam” olarak tanımlanır duruma gelmiştir. Hrothgar gibi, Beowulf da elli yıl boyunca halkını düşmanlara karşı koruyup kollamıştır, (Alexander 1973:137) ancak son düşmanını ancak yardımla öldürebilmiş ve sonunda da kahramanlara layık bir şan kazanarak ölmüştür. Sadık savaşçısı Wiglaf bu kaybın halkı için istila, ölüm ve çile anlamına geldiğini belirtir (Alexander 1973:143). Beowulfun ölümü destan kahramanına yakışır şekilde olur ancak vurgulanması gereken diğer bir yönü Beowulfun artık yaşlı ve güçsüz olduğu için onu koruması gereken savaşçılarının desteği olmadığı için öldüğüdür. Yaşlı savaşçıların tek başına zafer kazanması pek mümkün değildir. *Beowulf*ta vurgulanan yönüyle yaşlılığın acizliğini ve dayanılmaz acısını anlatan en iyi bölümlerden biri Beowulfun son konuşmasında bahsettiği yaşlı adamın ağıttır. Bu ağıtta, yanlışlıkla kardeş kanı dökmenin acısı oğlu öldürülen yaşlı adamın acısıyla kıyaslanır: “Böyle bir acı yaşlı bir adamın genç yaştaki oğlunun darağacında sallanan bedenini gördüğünde duyduğu acı gibidir: o zaman gör acı ve kederi, oğlu orada sallanırken, kargalara yem olarak. Yaşlı adamın bu duruma bir çaresi yoktur. “(Alexander 1973:128)

Sonuç

Yaşlanmanın destan kültürü bağlamında algılanışı ve yaşlıların destan

toplumu içindeki yeri açısından *Dede Korkut* ve *Beowulf*ta gözlemlediğimiz yaşlılık söylemleri, yaşlılığın kültürel temeli olan bir olgu olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak destan yaşlılık ve yaşlıya toplumda yeni bir yer açar. Ancak savaş ve fiziksel güç gerektiren diğer yaşam gerekliliklerinin öncelediği fiziksel gücün kaybına neden olduğu için yaşlılık destan kahramanı için “korkutucu” dur. Yaşlılık, gençliğinde başarıyla halkını koruyan ve mutlu ve güvenli yaşamlarını sağlayan kralı kaçınılmaz olarak güçsüz ve zayıf düşüren bir olgudur. Uğur Sak’ın *Dede Korkut*’taki yaşam için söylediği gibi, liderlik ve savaşçılık göçebe yaşamın gerektirdiği beceriler olduğu için bu toplumlarda çok değer verilen özelliklerdir. (2007: 284) Böyle bir ortamda, özellikle yaşlanan kişi için yaşlılık bir tür hastalık ve fiziksel bir rahatsızlık olarak algılanır. Yaşlı kişinin savaşamayacak kadar zayıf düşmesi toplumsal statüsünü de etkileyen bir durum olduğundan, yaşlanma yaşlı savaşçının şikayet edeceği bir durum olarak karşımıza çıkar (Classen 36) ve yaşlı kişilerin yardıma muhtaç, korunması gereken kişiler statüsüne kaymasına yol açar. Öte yandan, yaşlılık gençlikte onay görmeyecek sempati duyulmayacak bazı zayıflık durumlarını da doğallaştıran bir durumdur. Beowulf hayatında ilk ve son kez savaşçılarından birinin yardımıyla halkını tehdit eden ejderhayı öldürür. Savaşçısının yardım etmesi doğal karşılanır çünkü Beowulf yaşlı bir lider olarak gücünün çok üzerinde bir savaşa girmiştir. Destan yaşamının gerçekleri bu yaşlı kahramanın daha fazla yaşamasına izin vermez. Yine de Beowulfun ilerleyen yaşına rağmen halkına karşı sorumluluklarını yerine getirmeye çalışması yaşlılığa baş kaldırı olarak da görülebilir.

Öte yandan, destanda yaşa bağlı statü değişikliği her zaman olumsuz değildir. Aksine bazı yaşlı destan karakterleri için yaşlılık bilgi ve becerilerini ve o zamana kadar kazandıkları saygınlığı en etkin şekilde kullanabilecekleri bir dönemdir. *Dede Korkut* ve *Beowulf* sundukları yaşlı bilge karakterlerle yaşlılığın olumlu yönünü de vurgularlar. *Dede Korkut*'ta yaşlı anne ve babaların sözü dinlenir ve çocuklarının görevi onlar gibi olmaya çalışmak, onları saymak, koruyup kollamaktır. Dede Korkut en yaşlı ve en bilge olan karakterdir. Oğuz halkına yol gösterir; sözü dinlenir, bilici ve rehberdir. *Beowulf*'ta da yaşlı kral Hrothgar saygıdeğer, bilge bir kraldır. Epititleri onu "bilge ihtiyar" diye konumlandırır. *Beowulf* da benzer şekilde yaşlılığında dahi saygı gören, sözü dinlenen ve sevilen bir kraldır. Bu bağlamda, destanlar, yaşlı karakterlerin destan gerçekliği içinde yaşadıkları zorlukları ve kaybettikleri maddi ve manevi gücü yaşlıya gösterilen saygı ve yaşlı kişilerin bilgi ve tecrübesini vurgulayarak telafi etme eğilimi gösteren anlatılardır.

NOTLAR

1 Evlatların anne babalarına karşı saygı ve hizmet sorumluluğu aslında tüm ortaçağ toplumlarında önemli bir yer tutar. Bk. Şahar, 90-91.

KAYNAKLAR

Adil, Nevzat. "A Critical Analysis of the Theme of the Heroic Ideal in *Beowulf* and the *Book of Dede Korkut*." Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1990.

Bagnell, Prisca von Dorothea ve Patricia Spencer Soper. Ed. *Perceptions of Aging in Literature: A Cross-Cultural Study*. New York: Greenwood Press, 1989.

Başgöz, İlhan. "Dede Korkut Destanında Epititler." *Millî Folklor* 5: 37 (Bahar 1998): 23-35.

Burrow, J. A. *The Ages of Man: A Study in Medieval Witing and Thought*. Oxford: Clarendon Press, 1986.

Carruthers, Leo. "Kingship and Heroism in *Beowulf*." Leo Carruthers. Ed. *Heroes and Heroines in Medieval English Literature: a Festschrift*

Presented to Andre Crepin on the Occasion of His Sixty-Fifth Birthday. Cambridge: D. S. Brewer, 1994. 19-29.

Chadwick, Kay Nora ve Victor Zirmunsky. *Oral Epics of Central Asia*. Cambridge: Cambridge UP, 1969..

Classen, Albrecht. "Old Age in the Middle Ages and the Renaissance: Also an Introduction". *Old Age in the Middle Ages and the Renaissance: Interdisciplinary Approaches to a Neglected Topic*. Ed. Albrecht Classen. Berlin, New York: Walter de Gruyter, 2007. 1-84.

Ergin, Muharrem. *Çev.Dede Korkut Kitabı*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 2008.

Fisher, Peter F. "The Trials of the Epic Hero in *Beowulf*." *PMLA* 73:3 (Haziran 1958): 171-183.

Goodich, Michael. *From Birth to Old age : the Human Life Cycle in Medieval Thought, 1250-1350*. Lanham, MD: University Press of America, 1989.

Has Hacıp, Yusuf. *Kutadgu Bilig*. Çev. Reşid Rahmeti Arat. 3. Baskı. Ankara:Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1985.

Alexander, Michael. Çev. *Beowulf*. Harmondsworth: Penguin, 1973.

Hendricks, Jon ve Cynthia Leedham. "Making Sense: Interpreting Historical and Cross Cultural Literature on Aging." *Perceptions of Aging in Literature: A Cross-Cultural Study*. Ed. Prisca von Dorothea Bagnell ve Patricia Spencer Soper. New York: Greenwood Press, 1989. 1-16.

Johnson, Paul. Ed. *Old Age: From Antiquity to Post-modernity*. Londra: Routledge, 1998.

McFadden, Brian. "Sleeping After the Feast: Deathbeds, Marriage Beds and the Power Structure of Heorot" *Neophilologus* 84 (2000): 629-46.

Rothausser, C.L. Britt. "Winter in Heorot: Looking at Anglo-Saxon Perceptions of Age and Kingship through the Character of Hrothgar." *Old Age in the Middle Ages and the Renaissance: Interdisciplinary Approaches to a Neglected Topic*. Ed., Albrecht Classen. Berlin, New York: Walter de Gruyter, 2007. 103-120.

Sak, Uğur. "Giftedness and the Turkish Culture." *Conceptions of Giftedness: Sociocultural Perspectives*. Ed. Shane N. Phillipson and Maria McCann. New Jersey: Laurence Erlbaum Associates, 2007. 283-310.

Sayers, D. *The Song of Roland*. Harmondsworth: Penguin, 1969.

Şahar, Şulamith. *Growing Old in the Middle Ages: 'winter clothes us in shadow and pain'*. Londra: Routledge, 1997.

Tunçdöken, Funda. "Dede Korkut Hikâyeleri ile *Beowulf* Destanı'nda Yer Alan

Toplumsal Hayata Ait Motiflerin Saptanması Ve Karşılaştırılması." Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi, 2009.